

Documentació de medalles.

II d'Il·lustració Catalana

M. CRUSAFONT I SABATER

Com ja vàrem explicar en el nostre article anterior,¹ assajarem d'anar recopilant informacions documentals sobre les medalles catalanes, recollint dades esparses en diferents publicacions. Es tracta d'un simple aplec que realitzem en «tasca de suplència» ja que, com és ben visible, la nostra rica i interessant medallística continua en un estat de gran abandó i sempre serà un avenç poder anar reunint informació.

En aquesta ocasió hem recollit dades del periòdic *Il·lustració Catalana*, que publicà uns set-cents números entre el 1903 i el 1916. El nostre buidat no és exhaustiu, ja que hem treballat sobre un fons que era fàcilment al nostre abast i que comprèn aproximadament la meitat dels exemplars publicats, és a dir, poc més d'uns tres-cents. En ells, hi hem trobat informació, generalment molt poc detallada, d'un total de vuit medalles que es varen editar al llarg de la cronologia indicada. Algunes d'aquestes medalles són ben conegudes, com les de la festa nacional catalana del 1907 o la valenciana de Jaume I que commemora el setè centenari de la mort del rei. D'altres són molt menys corrents, probablement perquè se'n degueren emetre pocs exemplars, com és el cas de la que fou donada als interventors de la Lliga Regionalista l'any 1907. El periòdic publica altres medalles estrangeres i algunes plaquetes. Nosaltres ens hem limitat a les medalles catalanes de caràcter commemoratiu i hem reproduït les mateixes il·lustracions que apareixen al periòdic citat. Si la peça ens és coneguda, ampliarem dades sobre metalls i descripció. En cas contrari, ens haurem de limitar a la informació publicada. Seguirem l'ordre cronològic en què foren publicades, generalment en concordança amb la cronologia de les peces, perquè el periòdic les publicava com a notícia d'actualitat.

1. «Documentació de medalles. I. Homenatge de la solidaritat Catalana». *Acta Numismàtica*, 25, 1995.

1-Medalla del Cercle Artístic. 1905

Apareix reproduïda al número 85 (15 gener de 1905) i a la pàgina 45, però només de l'anvers. És possible que el revers sigui llis. Al peu de la fotografia llegim: «Medalla commemorativa de la festa del Cercle Artístich, feta als tallers de Juli Vallmitjana». Al text no s'hi fa cap més referència, però sí que explica el motiu de l'encunyació. El dia de reis del 1905 el Cercle Artístic de Barcelona celebrà l'anomenada festa de l'Arbre de Nadal. La sala de l'entitat fou esplèndidament guarnida de flors i il·luminacions, tal com ho podem veure en una fotografia que hi ha a la mateixa pàgina. El dia 6 hi hagué ball i segurament el repartiment de les medalles. El dia següent Carles Vidiella executà un concert de piano i el dia vuit es pogué escoltar un altre concert, aquest de violoncel, que interpretà el nen Anton Sala.

No podem donar altres dades de la medalla que les que es veuen a la fotografia: un perfil femení girat a la dreta presideix un medalló drapejat que conté també la data 1905. A sota, hi sobresurt una cartel·la emmarcada, amb la llegenda CÍRCULO ARTÍSTICO. A la part de dalt hi ha una perforació per passar-hi una anella.

2 - Festa nacional catalana. 1907

Fou celebrada als jardins del Parc de la Ciutadella de Barcelona la diada de Corpus del 1907. Probablement, es rememorava la gran manifestació patriòtica de l'any anterior de la festa de la Solidaritat Catalana. Se'n parla al número 210, que correspon al 9 de juny del 1907, on hi ha una fotografia a tota pàgina de la cascada del parc de la Ciutadella plena de gent que fa onejar banderes i penons, els quals corresponen als manifestants i «Societats i Corporacions» de què parla el text. A la pàgina 355, s'hi reproduïx la medalla amb aquest peu: «La medalla commemorativa de la festa nacional catalana d'aquest any. Modelada per Parera i encunyada per Rodríguez». Al text i pàgines següents hi ha informació gràfica i textos al·lusius a la festa, però no es fa cap altra menció de la medalla. Els exemplars que en coneixem son d'aram i responen a la descripció següent:

— Medalla d'aram amb anella.

— a.: VISCA CATALUNYA. Figura femenina asseguda davant d'un bosc. Al costat un segador dret. Al fons un sol radiant eixint de les muntanyes de Montserrat i la data 1640.

— r.: FESTA NACIONAL CATALANA. Armes catalanes coronades i llorejades.

— p.: 13,1 grams, ø = 31 mm.

3 - Coronació de la Verge de la Misericòrdia de Canet. 1907

El número 235 del primer de desembre de 1907 es fa ressò de la festa de la coronació de la Verge de la Misericòrdia de Canet de Mar, que se celebrà el dia 10 de novembre de 1907. En principi, el bisbe de Girona, Dr. Pol, havia previst celebrar

1

2

3

4

la festa el 15 de setembre, però segons llegim a la pàgina 782 l'ambient «se vegé tot seguit enterbolit per la passió política, motivada per algun detall de la processó», de manera que hom hagué d'ajornar la cerimònia. A la mateixa pàgina, s'hi reproduïx la corona que fou posada a la Verge, «executada als tallers dels fills de Francisco de A. Carreras» i la medalla, que porta el peu següent: «La medalla commemorativa de la festa». Al text s'hi al·ludeix: «Ab motiu de tal solemnitat s'ha encunyat una medalla commemorativa que, com la corona de la Verge, fou projectada pel senyor Cammany» (p.783). Segons explica el text, els conflictes s'originaren pels enfrontaments entre els catalanistes i l'«element oficial» encapçalat pel general Sotomayor, delegat del rei, i la conseqüència, a part de l'ajornament, fou que no pogué figurar a la festa la bandera catalana que també havia projectat Ricard Cammany i Roura, i que duia una banda amb la Verge i les armes de la vila.

A la pàgina 782 es reproduïx la medalla, que coincideix amb les que coneixem, però a la foto no s'hi veu cap anella. És possible, doncs, que es fessin medalles grans sense anelles i d'altres de més petites i amb anella. Coneixem exemplars de plata i d'alumini, ambdós de la mateixa mida i estampes idèntiques, segons la descripció següent:

— Medalla d'argent amb anella.

— a.: (Anepígraf.) El bisbe sosté la corona. Al fons, la Verge.

— r.: CORONACIÓ DE LA VERGE DE LA MISERICÒRDIA DE CANET DE MAR 1907. La llegenda volta l'escut d'armes de Canet, tot sobre un fons d'armes catalanes.

— p.: 9,5 grams, $\varnothing = 30$ mm. La d'alumini pesa 2,8 grams.

4 - V Exposició Internacional de Belles Arts. 1907

Al número 236, corresponent al dia 8 de desembre de 1907, trobem a la pàgina 794 la fotografia de la medalla commemorativa de la V Exposició Internacional de Belles Arts, celebrada a Barcelona el 1907.

Al peu de la fotografia llegim: «Medalla commemorativa de la V Exposició Internacional de Belles Arts de Barcelona, projecte de E. Arnau». No trobarem al text cap més al·lusió a la medalla o a l'exposició. Per trobar referències a l'exposició cal retornar al número 210, on hi ha una crònica a la pàgina 354 i un agre comentari als criteris del jurat en el repartiments de premis a la pàgina 366. Sembla que els veredictes crearen forta polèmica, i que els artistes refusats pogueren exhibir les seves obres a la Sala d'Artistes Independents de Gràcia. Tampoc aquí es parla, però, de la medalla. Vegem-ne la descripció a partir dels exemplars que coneixem:

— Medalla d'aram platejat.

— a.: AYUNTAMIENTO DE BARCELONA (DE unides). Dama coronada mirant a l'esquerra sobre un fons d'armes de Barcelona.

— r.: V EXPOSICIÓN INTERNACIONAL DE ARTE (DE unides) 1907. Figura femenina nua i de cara, que porta un palmó i un ventall (?) sobre un fons radiant. A la part baixa, una cartel·la per gravar-hi el nom del receptor.

— p.: 126 grams, ø: 60 mm.

Coneixem exemplars sense dedicar i un de dedicat a D. RAFAEL ATCHÉ. A l'anvers consta en lletra petita el nom de l'artista: E. Arnau. Al revers figuren les seves inicials, E. A., i el nom del fabricant de la medalla a la part dreta baixa: RODRIGUEZ

Aquesta medalla fou aprofitada l'any 1911 per a la VI Exposició sens cap altra variació que l'ordinal en romanès i la data. En coneixem una d'aram platejat dedicada a JUAN FORNELLS i una altra d'aram dedicada a J. CANALIAS.

L'any 1911 es feren també altres medalles amb el mateix anvers però amb un revers diferent, que porta les armes de Barcelona inclinades i timbrades a la part superior, un traç horitzontal amb la llegenda VI EXPOSICIÓN INTERNACIONAL DE ARTE 1911 i un ampli espai inferior per gravar-hi el nom del receptor. Aquesta varietat és de plata i pesa una mica menys: 118 grams. Coneixem un exemplar dedicat AL I. SR. CONCEJAL D. JAIME COLL i un altre dedicat: AL I. BALDOMERO TONA VOCAL DE LA COMISIÓN ORGANIZADORA.

5 - VI Centenari de la mort de Jaume I. 1876

L'any 1908 se celebrà el setè centenari del naixement del rei Jaume I. Al número 243, corresponent al 2 de febrer d'aquell any i a la pàgina 70 es reproduïx l'anvers de la medalla que l'Ajuntament de València havia fet encunyar l'any 1876 en commemoració del sisè centenari de la mort. En aquest cas, doncs, la medalla es reproduïx com a evocació d'una celebració passada i no pas com a tema d'actualitat. En un requadre de la pàgina esmentada i sota el títol «Lo VII Centenari de Jaume I» trobem la fotografia de l'anvers de la medalla i un text explicatiu on s'indica que es reproduïx «la medalla que féu encunyar aquell Ajuntament (de València) ab motiu de la sisena centúria de la seva mort». La medalla en qüestió la va publicar anys més tard Caruana² afegint que fou «acuñada en París y grabada por Santigosa del que manifiesta Vives que no conoce dato biográfico alguno ni otra obra del mismo. El ejemplar de la colección del Palacio Real lleva en el canto la inscripción VALENCIA A SU MAJESTAD EL REY ALFONSO XII y la indicación del metal, Or. Además de esta pieza hay variante en plata... y en cobre». Vives reproduïx a la làmina XXVIII de la seva obra³ l'anvers i el revers, mentre que Caruana i *Il·lustració Catalana* només il·lustren l'anvers. La descripció completa de la peça és la següent:

— Medalla d'aram.

— a.: AB ARDIMENT GUERREJÀ. AB SAVIESA LEGISLÀ.. Efigie barbada del rei Jaume I amb l'elm cimbat de drac alat i mirant a l'esquerra.

— r.: Armes de València coronades i en cinc línies la llegenda: LA CIUTAT E REGNE DE VALENCIA/AL MOLT ALT EN JACME I D' ARAGO/EN LA SISENA CENTURIA/DE LA SUA MORT/XXVII DE JOLIOL DE MDCCCLXXVI

2. J. CARUANA REIG, BARON DE SAN PETRILLO. «Medallero Valenciano». Publicat a diferents números de la revista *Archivo de Arte Valenciano* entre 1936 i 1955, aproximadament. Núm. 185.

3. A. VIVES, *Medallas de la Casa de Borbón*, Madrid, 19, p. 220.

— p.: 63 grams, $\varnothing = 50,7$ mm. L'exemplar d'or pesa 84,5 grams segons Vives.

Cal advertir que també existeixen reproduccions modernes d'aquesta medalla que es distingeixen per haver estat encunyades (o emmotllades) amb calamina envernissada, amb un color marronós fosc. Es distingeixen bé de les autèntiques d'aram pel color i perquè les modernes tenen un gruix inferior, 3,8 mm, mentre que les autèntiques fan un gruix de 4,4 mm.

6 - Medalla per als interventors de la Lliga Regionalista

Dues vegades apareix la fotografia d'aquesta medalla a *Il·lustració Catalana*. La primera a la pàgina 131 del número 196 del 3 de març del 1907, i la segona a la pàgina 71 del número 243 del 2 de febrer del 1908. En ambdós casos es reproduïx només l'anvers de la peça i no hi ha cap comentari, al marge del peu que diu: «Medalla que regala la Lliga Regionalista als interventors que vigilan per la legalitat de les eleccions. Modelada per Joseph Llimona y encunyada per Rodriguez», al número 196. Al número 243 diu el mateix, canviant la paraula «regala» per «ha regalat». Sembla, doncs, que es refereix a les eleccions provincials i generals que se celebraren el dia 21 d'abril del 1907 i en les quals el front Solidaritat Catalana, molt influït pels dirigents de la Lliga, obtingué un gran triomf.

No hem tingut ocasió d'examinar directament aquesta medalla i no podem, per tant, fer-ne la descripció completa. És possible que només tingués una cara. A la fotografia veiem una figura femenina asseguda i mirant a la dreta oferint rams de llorer i la llegenda LLIGA REGIONALISTA. Al davant dels genolls, hi llegim INTERVENTOR i a la part de baix i en lletra petita J. LLIMONA I RODRÍGUEZ.

7 - Penjant de coure del poble de Vallvidrera a l'Orfeó Català.

A l'apartat de *Crònica* del número 285, del 15 de novembre del 1908, es reproduïx aquesta medalla a la pàgina 748 i amb el peu següent: «Penjant de coure daurat dedicat a la Senyera de l'Orfeó Català per la Colonia Estihuenca i el Poble de Vallvidrera. Projecte de Joan Busquets».

Al text no es fa cap esment de la medalla. Només s'hi comenta la tasca de l'Orfeó i «la sèrie brillantíssima dels concerts anomenats de tardor, que tan nutrida i escullida concurrència porten a la hermosa sala del Palau de la Música Catalana».

Tampoc hem vist aquesta medalla. És en forma de cor i té tres expansions amb acabats vegetals. Al camp d'anvers i revers hi ha un fons d'armes catalanes i les llegendes següents:

— a.: *A l'Orfeó Català, la colonia estihuenca del poble de Vallvidrera.*

— r.: *Record de la Festa del 18 d'agost de 1907* (arbre i dues copes al centre).

8- Medalla del Club de Natació Barcelona

Al número 295 del 24 de gener del 1909 i a la pàgina 49 hi ha una crònica del II Concurs de Natació d'hivern que es realitzà al port de Barcelona. Els dos primers

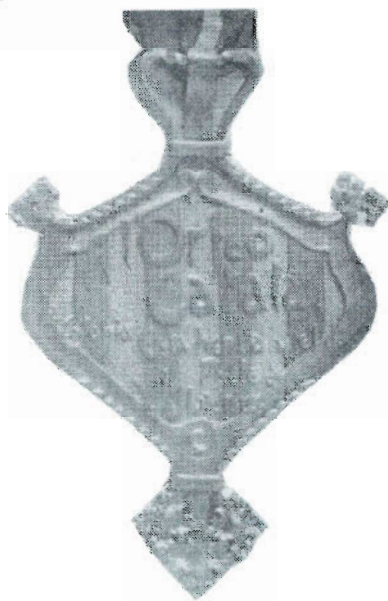
5

6

8

7

classificats tingueren com a trofeu una copa i els sis primers medalles d'or, daurada, daurada, plata, platejada i bronze, respectivament. A la part gràfica de la crònica veiem tres instantànies de les curses i la reproducció de les dues copes i d'una medalla amb el peu «medalla del club» que suposem fou la que es donà com a premi. No hi ha cap més informació sobre la medalla i per la fotografia, que només és d'anvers (el revers potser era per gravar-hi el nom del guanyador), es pot donar una descripció aproximada dels tipus i llegendes. Hi veiem un nadador que es llança a l'aigua amb un fons de sol radiant i la llegenda: CLUB NATACION BARCELONA 1907. La part central de la medalla és rodona i se superposa a una àncora. A la part de dalt penja una garlanda.

A la crònica es donen detalls de la cursa i dels guanyadors.

Conclusió

Les informacions sobre medalles contingudes a l'*Il·lustració Catalana* són molt precàries pel que fa a les característiques materials de les medalles, però tenen utilitat per aportar-nos peces desconegudes i per documentar-nos l'ús i circumstàncies en què foren encunyades.